

ECONOMIC SCIENCES

SPATIAL DEVELOPMENT OF INDUSTRY: CURRENT STATE AND PROSPECTS

ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК ПРОМИСЛОВОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Nataliia Hakhovych¹

Liliia Venger²

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-472-6-9>

Просторовий розвиток – процес, наслідком якого є зміни рівня інтенсивності та зосередженості різних видів діяльності в певному просторі, а також зв'язків між ними, характеризує розвиток визначеного простору протягом певного періоду часу або окреслює потенційні шляхи майбутнього розвитку на основі прогнозів [1]. Промисловість є важливим сектором економіки України, яка має сприяти створенню робочих місць, забезпечувати розвиток регіонів і стимулювати економічне зростання. Проте через війну нерівномірний просторовий розвиток промисловості, різні рівні інноваційного потенціалу та проблеми модернізації виробництва стали викликами для промислового сектору.

Повномасштабна війна спричинила масштабні руйнування промислових виробничих потужностей та інфраструктури, порушення логістичних шляхів та ланцюгів поставок, дефіцит трудових ресурсів внаслідок зовнішньої та внутрішньої міграції. У зв'язку з чим, у регіональному розрізі можна виділити три типи областей: області з частиною тимчасово окупованої території (Луганська, Донецька, Запорізька та Херсонська), наближені до активного ведення бойових дій (Миколаївська, Харківська, Сумська та Чернігівська) та відносно безпечні області (м. Київ, Київська, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська та Чернівецька), оскільки в умовах регулярних

¹ State Organization "Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine", Ukraine

² State Organization "Institute for Economics and Forecasting of the National Academy of Sciences of Ukraine", Ukraine

ракетних обстрілів абсолютно безпечних регіонів на території України немає.

За даними Держстату України [2] загальний обсяг виробленої продукції у промисловості за 2022 р. склав 3305,1 млрд грн або на 16,5 % менше ніж у 2021 році. Особливо значне падіння промислової виробленої продукції зазнали регіони з частиною тимчасово окупованої території: Луганська (на 89,2%); Донецька (76%); Херсонська (69,7%); також падіння відмічається і в регіонах наближених до активного ведення бойових дій: Миколаївська (48,1%); Чернігівська (40%) та Харківська (37,2%). Водночас більш стійкими до воєнних викликів виявилися відносно безпечні регіони віддалені від активних бойових дій: Закарпатська (23,6%); Львівська (19,7%); м. Київ (18,1%); Чернівецька (14,8%); Черкаська (11,6%) та Вінницька (7,6%).

У загальній структурі регіонів за обсягом виробленої продукції за 2022 р. найбільшу питому вагу займає переробна промисловість – 55,7%. Структура переробної промисловості зазнала суттєвих змін у 2022 р. Так найбільші втрати позицій в структурі переробної промисловості зазнали такі регіони; Донецька обл. з 12,3% у 2021 р. до 1,2% у 2022 р.; Херсонська – з 0,9 до 0,5; Миколаївська – з 1,8 до 1,3; Харківська – з 5,2 до 4,3; Чернігівська з 1,6% до 1,3%. Водночас, варто відмітити регіони, які покращили свої позиції у структурі виробництва переробної промисловості, а саме: Львівська обл. з 4,7% у 2021 р. до 7,6% у 2022 р.; м. Київ – з 15,6 до 17,7; Вінницька – з 3,1 до 4,8; Київська – з 5,6 до 6,7; Черкаська – з 2,8 до 4,1; Закарпатська – з 0,7% до 1,2% (рис. 1).

Як видно з вищевикладеного, більші втрати позицій в структурі виробництва переробної промисловості зазнали регіони з частиною тимчасово окупованих територій та наближені до активного ведення бойових дій і відповідно покращили свої позиції відносно безпечні регіони віддалені від ведення бойових дій. Це сталося, як внаслідок негативних причин – війни та руйнувань, так і внаслідок державної політики з релокації, коли промислові підприємства з територій охоплених воєнними діями переїжджали у більш безпечні регіони на захід країни. Станом на 2024 рік статус «релоковане підприємство» має майже 8000 бізнесів в Україні [3].

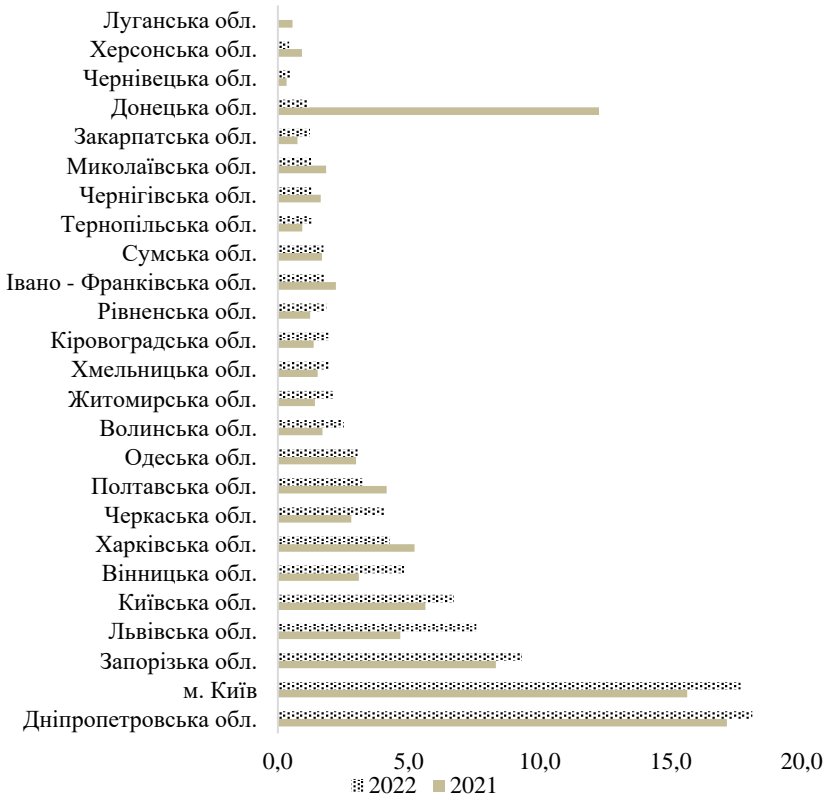

Рис. 1. Структура регіонів у формування переробної промисловості за 2021–2022 роки, %

Кількість діючих підприємств переробної промисловості станом на 2022 рік склала 29,7 тис одиниць або на 25,9% менше ніж у 2021 р., а зайнятих на цих підприємствах у 2022 р. – 1118,1 тис осіб або на 17,4% менше ніж у 2021 р. Найбільше падіння кількості діючих промислових підприємств у 2022 р. відносно 2021 р. спостерігається у Луганській (на 90,3%), Херсонській (74,8%), Донецькій (64%), Запорізькій (39,3%), Миколаївській (36%) та Харківській (33,3%) областях, тобто в регіонах з частиною тимчасово окупованої території та наближених до активного ведення бойових дій. Найменше падіння відмічається в Рівненській (13,7%), Волинській (12,8), Кіровоградській (15,2%), Тернопільській (15,5%), Хмельницькій (15,8), Вінницькій (16,6%) та Львівській (16,8%)

областях, тобто у відносно безпечних регіонах. Подібні тенденції спостерігаються і у сфері зайнятості (рис. 2).

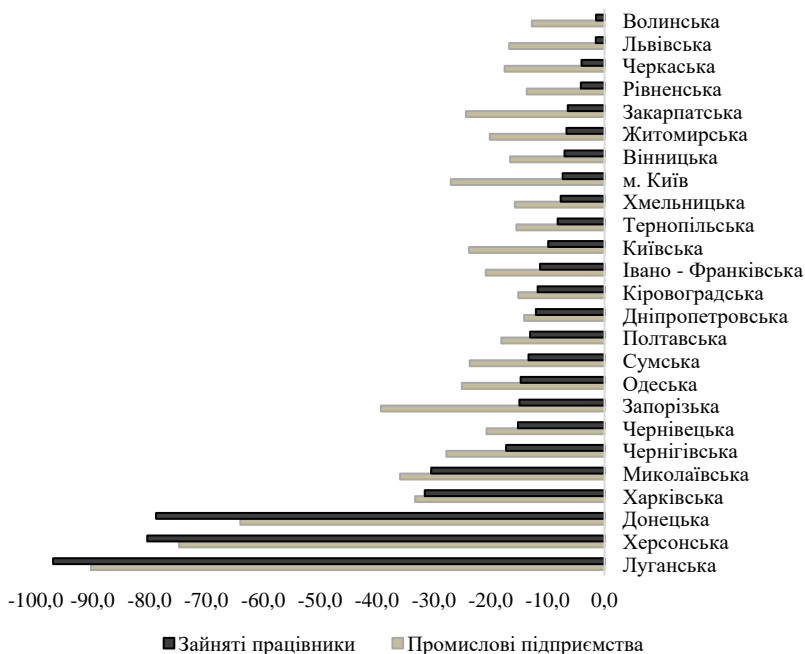

Рис. 2. Зміни кількості підприємств та зайнятих на них працівників у переробній промисловості за 2021–2022 роки, %

За рахунок програми релокації західні регіони зазнали менших втрат щодо діючих підприємств та зайнятих працівників на них. Це стосується таких регіонів і галузей: Львівська область – легка промисловість, металообробка, машинобудування (виробництво комплектуючих); Закарпатська – легка промисловість, машинобудування, меблева, оброблення деревини; Чернівецька – легка промисловість, виробництво високовольтного обладнання, велосипедів, модульних будинків, переробка пластику, деревообробна галузь; Івано-Франківська – швейна промисловість, машинобудування, металообробка; Хмельницька – швейна промисловість, машинобудування, виробництво електричного устаткування; Тернопільська – харчова промисловість, виробництво будівельних матеріалів, холодильного обладнання, металевих виробів, меблів [4]. Такі просторові зміни стали чинниками нарощування

промислового потенціалу відповідних регіонів, що призвело до просторових зрушень в структурі промислового розвитку.

Тому, першочерговим завданням для просторового розвитку промисловості має стати інституційне посилення місцевої влади в частині сприяння промислового розвитку; потрібно внести дієві зміни у регіональні стратегії. Оновлення стратегій регіонального розвитку та створення сприятливого бізнес-клімату сприятиме розширенню малого і середнього бізнесу. Актуальним завданням є також диверсифікація промисловості, що забезпечить міжгалузеві структурні зміни та перехід економіки на новий технологічний рівень, а саме – виробництво інноваційної продукції з високою доданою вартістю та розвиток креативної економіки.

Список використаних джерел:

1. Просторовий розвиток / О. С. Петраковська // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. URL: <https://esu.com.ua/article-882793>
2. Державна служба статистики України за відповідні роки. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Шевченко Р. Куди переїжджає український бізнес з початком повномасштабного вторгнення: статистика Опендатабот. 2024. URL: <https://mixfin.com/ua/blog/relokatsiia-biznesu-v-ukraini>
4. Як український бізнес релокується на захід України. URL: <https://special.ain.ua/relocate-to-the-west-of-ukraine/>